

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Vita, Auctore anonymo suppari, Ex veteribus membranis et apographo P.
Jacobi Sirmondi Societatis Jesu.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

a Gaufredo et Bernardo Guidonis excerpta.

A 47 *His rebus Gaufredus ipse, ut ex verbis ejus liquet, interfuit: nonnulla tamen in iis occurrunt, quæ cum iis, quæ de Lemovicensibus S. Martialis abbatibus, et Figiacensibus Dionysius Sammarthanus tradit, non facile combinari queant. Hic tom. II Galliæ Christianæ auctæ col. 360 Petrum, S. Martialis abbatem, Isemberti decessorem, obiisse Idibus seu 15 Octobris (dicere debuerat 4 Idus Septembris, ut legitur apud Labbeum tom. II Bibl. Mss. pag. 274) anni 1174, tradit: Isembertum autem die 6 Octobris jam inde electum in abbatem ejusdem loci, Gaufredus statuit. Hic tom. I de ecclesia Cadurcensi col. 174 Adenarium, hujus nominis secundum, ad annum circiter 1140, et Ebulum circa annum 1180 Figiacenses abbates memorat; Hugonis, qui secundum Gaufredum anno 1174 Figiacensis abbas erat, non meminit. Præterea Gaufredus paulo post verba citata num. superiore Moissiacensis abbatis, suppresso tamen nomine, meminit, qui eodem anno tum recens die S. Lucie et civis sublatus fuerat: Moissiacensi autem canobio tom. I, col. 166 et seq. idem auctor ab anno 1163 saltem ad annum 1195 scribit præfuisse Bertrandum. Hæc ex Gaufredo, de S. Pardulphi apud Lemovicenses sæculis XI et XII cultu: hunc pariter per hæc tempora habuisse apud Daionenses Cistercienses, Gaufredus cap. 75 ait, sed ex illius abbatia Collectario seu Collectarum libro S. Pardulphi nomen deinde erasum, queritur. Denique quanta religione Waracti cultus fuerit, collige ex Bernardo Guidonis de Sanctis Lemovicensibus Opusculo apud Labbeum tom. I Bibliothecæ Mss. pag. 654, ubi hæc habet: S. Pardulphi confessoris sarcophagum cum cineribus Garactensis ecclesia tenet, quæ ad testimonium illius castissimæ vite feminam nullam admittit.*

VITA,

Auctore anonymo suppari, Ex veteribus membranis et apographo P. Jacobi Sirmundi Societatis Jesu.

PRÆFATIO.

Auctor S. Pardulphi Vitæ et miracula,

a
b
c
d

Plerique, dum præcorum patrum antiqua laudant gesta miraculorum, nova, quæ nuper gesta sunt, omittunt. Quasi vinum vetustum cum suavitate et hilaritate hauriunt, mustum, quasi turbulentum, renuentes, et rudis miraculi fidem (rudia corda a) deserentes: sed melius utrobique, ut opinor, utrumque commiscere, vetustum vinum scilicet, ut musti iudicia foveat, ac temperet austeritatem; vini similiter novi austeritas veteris dulcedinem exacuit. Videlicet, ut, quæ ex uno manant fonte, rite uno sapore satient sitientes b. Idcirco, mi pater Berthemari c, non minimas omnipotenti Opifici gratias agimus, quia hic in Aquitania d, superna illustrante gratia, per sancti infusionem Spiritus quamplures philosophos et rhetores reperis, qui Vitam vel Gesta miraculorum B. Pardulphi

confessoris suo stylo enarrare queunt, et luculento sermone fidelium auribus inculcare liquidissime. Et me tantillum et modicum, et a nonnullis despicabilem, ineloquentem et rusticum hoc poscis Opus adgredi e.

AUCTORE ANONYMO.

e Deo fretus, scribere aggredditur.

2 Valde onerosum mihi est, quia non est mihi facultas in perfectione, nisi Omnipotens inspiret, et mittat Spiritum sanctum suum: Veritate dicente, quæ ait: « Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis f. » Quapropter vix audeo adgredi invalidus in sensu, tardus ad orandum, tam magni Viri miracula, verborumque et gestorum copiam ad meam humillimam hæsitatem declinare. Profecto vereor, quod absit, de dulci facere amarum, et de amaro dulce: sed illius oro clementiam, qui latices convertit in falerum, et brutis animantibus facultatem tribuit eloquendi. Saltem rustico sermone hujus beati viri Pardulphi vitam vel signa miraculorum, ut valeo, adgredior docere g lectorem.

ANNOTATA.

a Qui hæc S. Pardulphi Vitam nobis descripsit, videtur parenthesis illam inseruisse, quod illa in exemplari, e quo Vita hæc excerpta est, legebatur; et, ut verba obscura redderet planiora, de suo substituisse hæc: rudis miraculi fidem: quod cum alibi non faciat, indicio id est, fideliter ipsum cetera descripsisse.

E

b Hæc omnia apud Mabillonium perturbate: Plerique dum præcorum patrum antiqua laudantes gesta miraculorum, nova, quæ nuper gesta sunt, omittunt, quasi vinum vetustum cum suavitate vel claritate hauriunt, mustum nempe, quasi turbulentum, squamololum renuentes in haustu, et rudis miraculis ruda corda deserentes. Sed melius utrobique, ut opinor, utrumque commiscere in haustum, vinum scilicet et mustum, ut dulcia musti foveat ac temperet austeritatem vini; similiter vini austeritas dulcedinem exacuat musti: videlicet, ut, qui uno manantur fonte, uno de sapore satientur sitientes. Non adeo vitiosa sunt, quæ deinceps sequuntur apud Mabillonium: unde hæc non in ipsum auctorem, sed in describentium imperitiam fundo.

F

c Forte Waractensis seu Garactensis abbas. Vide num. 7 Comment. præv.

d Una e quatuor Galliæ partibus: sub prima regum Francorum stirpe a Ligero fluvio ad Pyrenæos montes protendebatur: modo autem Aquitania (la Guyenne) passim dicitur pars illa, quæ cis Garunnam est, quæque provinciam Aginensem, Cadurcensem, Guiennam propriam seu tractum Burdegalensem, Lemovicensem provinciam, Petrocoriensem, Ruthenensem et Santoniam complectitur. Ita Baudrandus.

e Hinc, tam Berthemarium, quam Aetorum scriptorem Aquitanos monachos fuisse, conjicio.

f Matt. 10, v. 20.

g Minus apte apud Mabillonium prænotare.

CAPUT

AUCTORE
ANONYMO.

CAPUT I.

S. Pardulphi natales et vita monastica.

S. Pardul-
phus, natus
in Lemovicibus,

a
b

B
oculorum
corporeorum
usum adhuc
puer amittit,

c
sed mente
illustratus,
virtutibus et
miraculis
claret:

d

provector
factus,

e

Igitur jam mundo properante ad occasum, crescentibus malis per retro acta signa ruinae suae in sole et luna et stellis vel pressuris gentium, pestilentiam, famem, terrae motus ceterasque ruinas, quas Veritas futuras refert atque Evangelica commemorat Historia, et enumerare prolixum est per singula, in Occidentali plaga partium Aquitaniae, dioecesi Lemovicensi, ex agrorum cultoribus, in vico, cujus vocabulum est Sardenus, vel in Sardeno monte a ortus est puer fideli genealogia, cui nomen Pardulphus b. Qui, dum puerilem ageret aetatem et vitam, mitissimus ac modestus cum summa reverentia praeter ceteris adolescentibus videbatur.

4 Quadam vero die, cum esset cum aliis adolescentibus et sub quadam arbore sederet, ut mos est in ludis et jocis puerorum, tam pro calefactione, quam pro spectaculo ruinae arboris, ignem ad concremandum in eadem arbore posuerunt; qua exusta, flante vento, irritante imbre, praefata arbor, radicibus avulsa, in terram volvens corruit, ita ut omnes parvuli, qui illic aderant, fugam arripent: sed praefatus Dei puerulus Pardulphus remansit intrepidus, atque immobilis signo Crucis armatus. Casu autem adveniente, illico unus ex ramis arboris ipsius cum in capite sauciavit gravi vulnere, et ob hoc vulnus lumen oculorum amisit; sed claritatem veri luminis infusione Spiritus Sancti per internos oculos meruit contemplari. Caeus quidem corpore, sed fulgens in opere; tentatus ad tempus, sed non mortificatus; aspectu paulisper privatus, sed perpetuo honorum operum lumine repletus, ita ut videntibus huius mundi claritatem dux esse praevaleret itineris, patriae caelestis introitum absque quolibet offendiculo quaerentibus, ut non cum reprobis de eo diceretur, si caecus caeco ducatum praebat, ambo in foveam cadunt e.

5 Iste enim caecus corpore, sincerus corde, clarus opere, dum cum propriis parentibus ageret vitam d, quiddam ex alimento vel operimento ab eorum manibus accipiebat, mox cum foras vestibulum esset egressus, quemcumque ex pauperibus reperisset, suis hoc ei manibus in abscondito erogabat: nisi paululum in usum vitae suae reservabat, cui mox tantam Dominus gratiam contulit, ut, qui ad eum veniebant variis infirmitatibus languentes, si cui manum imponeret, vel oleo benedicto perungeret, aut aquam benedictam potandam daret, repente ab eis omnes infirmitates febrium repellebantur; etiam et qui daemonibus vexabantur, protinus, cum ad eum perducti fuissent, obsessa a demonibus corpora liberabantur. Haec sunt adolescentiae ejus prima rudimenta, hic est ludus pueritiae.

6 Dum talia caeteraque similia, superna illustrante gratia, clemens Opifex per eundem virum suum Pardulphum signa miraculorum faceret undique coruscare, unus ex nobilibus senatorum, Lantharius nomine e, in urbe Lemo-

vica f comitatus officium nactus, opibus ditatus D plurimis, praeter inclytus atque procerior, in facultatibus atque divitiis pollens, decreverat, ut, propter sua redimenda peccata vel etiam adipiscenda vitae aeternae praemia, in loco sui juris, qui vocatur Waractus g, monasterion in honorem Dei ac BB. Petri et Pauli Apostolorum aedificaret, suisque etiam ditaret opibus propriis, atque in cibos vel operimentum monachorum et pauperum delegaret, et missis speculatoribus suis praecipit, ut tam ex vicinis et suburbanis locis, quam aut procul de qualibet provincia vel natione Dei servos aut monachos invenire potuissent, cum summa alacritate ad praefatum ovile congregarent, dicente propheta David: « Et de nationibus congregavit eos h; » pieque a quibusdam divulgatum est, quod in praefato Sardeno famulus Dei Pardulphus timorosam atque religiosam duceret vitam, et die noctuque sedulis atque prolixis vigiliis et orationibus pernoctans hostiam vivam semetipsum Domino Deo mactaret.

7 Mox praedictus Lantharius, Lemovicum comes, audita fama Viri Dei, ac divino accensus spiritu, equum suum sternere ac parare jussit, et nullum alium ex pueris misit, sed ipse concitus venit, et, facta oratione, Virum Dei ad se accersiri jussit. Repente intuens vultum ejus clarissimum, faciem decoram, elegantem aspectum, crinem pulcherrimum, rogare cepit, lenibus eum sermonibus demulcens ac blandiens, suadendo eidem, ut cum ipso ad suum monasterion habitandum diverteret; sed Vir Dei renuens ejus petitionem dixit, numquam se ex eo loco egressurum usque ad finem vitae suae i. Supradictus vero Lantharius tam rogando, quam suadendo super equum suum levare eum praecipit, et ad monasterion suum virum Dei Pardulphum perducens, augebat Christi caulas, expolians satanae sinagogas. Duobus etiam famulis praecipit, ut ejus subjacerent servituti, et cum magna diligentia jussionem ejus observarent, et ubicumque ipse Lantharius per suum comitatum vel in sua propria loca ambulabat, ipsum semper secum ambulare faciebat, et in sua camera, ubi suus fiebat lectus, semper cominus Virum Dei requiescere faciebat.

8 Et cum claustra monasterii et omnis fabrica ipsius vel omnia loca habitabilia perfecta et consummata fuissent k, praedictus Lantharius per ostium cellulae ipsius l Viro Dei regendum tradidit, et congregatis ibi monachis praeficitur in abbatem. Et quia jam praefati sumus de genealogia ejus atque propagine, quod fuerit ex agricolis exortus, factum est, divina dispensante clementia, ut cordium custos vel cultor esse non desineret, serendo vel seminando assidue pabulum verbi Dei, ut grex sibi commissus copiosa fieret fruge fecundus. Post haec vero prostratus supradictus Lantharius utroque genu in terram posebat dicens, ut, cum ante tribunal Christi veniret, suis suffragiis sublevaretur. Fuit autem ejus poenitentia nimis ardua: postquam enim in praedicto caenobio habitare cepit, ostium cellulae suae egressus non fuit unquam, a sole calefactus nisi per fenestras m, numquam carnis aut volatilibus usus est ad alimentum vitae suae n, numquam linteo sudatus, neque balneo usus est, nisi postquam infirmari coepit o, suadentibus fratribus. Rarissime astuabat ex calidis lapidibus, et cum introisset, ubi est Waractus, latenter ferrum deferens acutum, cuncta membra

abbas constituitur in Waractensi caenobio,

F in quo vitam ducit

k
l

m
n
o

A bra sua minutissime incidere, ut semper vulneratus esset, et facta vulnera vix de loco moveri potuissent *p*, et bene cum Propheta diceret: « Non est sanitas in carne mea a facie iræ » tuæ *q*.

q
valde austeram.

9 Comedebat semel in hebdomada escam, sed aridissimam: Quadragesimæ vero temporibus omne corpus suum nudatum a discipulo suo, cui nomen Theodenus, virgis cædi præcipiebatur; nocte vero omni corpore prostrato in terram, extensis brachiis tam æstate, quam hyeme, quamdiu potuisset, in oratione jacebat: surgens autem ab oratione paululum requiescebat. Quod vero restabat post horas nocturnas ex Lectionibus, quod audierat, memoriter recitabat: post matutinas vero Laudes Responsoria vel Antiphonas de sanctis Martyribus decantando meditabatur *r*. A tertia autem hora usque ad sextam per singula altaria orationi vacabat. A sexta vero usque ad nonam silentio studebat, exiens autem a nona pauperes vel infirmos, qui ad eum veniebant, verbo Dei, pane vitæ, prædicatione satiabat. Dum vero quadam nocte paululum obdormisset, archangelum Michaellem in somnis sibi adstantem vidit, qui clara voce ad eum ait: Pardulpho, vir Dei, surge velociter et ascende per gradus scalæ istius, dextera manu gressus dirige, sinistra autem noli ire, quia tenebræ sunt. Ecce Dominum Deum tuum, quem diligis, invenies stantem ad summitatem scalæ, in manibus habentem coronam, quam in capite tuo pro tuis laboribus vult ponere, et baculum, quem tibi ad regendum populum suum dabit, ut sectator honorum operum viam salutis doceas. Tunc Famulus Dei statim consurgens, et locum, ubi pedes angeli adstare vidit, deosculatus, protinus se cum lacrymis orationi dedit, et postea omnibus ægrotantibus, qui ad eum veniebant, de ipsa terra, ubi pedes angeli stare viderat, ad spargendum in domibus eorum dabat. Sed cum ejus abstinentiam digessimus, de ejus virtutibus aliquid enarrare debemus.

B

ANNOTATIO.

a Apud Mabilonium legitur: Seredinnus. Vetus est prope Waractum seu Garactum, de quo infra ad lit. g.

b Gallice S. Pardoux. Alibi Pandulphus vel Paradulphus etiam dicitur. Natus est sub annum 637. Vide num. 54 Comment. prævii.

c Matt. 13, v. 14.

d Videtur Sanctus, relictis paternis ædibus, vitam solitariam aliquamdiu etiam egisse, licet nulla in his Actis ea de re mentio fiat. Vide num. 18 et seq. Comment. prævii.

e Is mihi aliunde omnino ignotus.

f Aquitanix A civitas (Limoges) ad Vigenam (la Vienne) situm.

g Ejusdem Aquitanix A in Marchia Superiore oppidum prope Wartimpæ (la Gartampe) fontes. Gallice dicitur Gueret.

h Psalm. 103, v. 14.

i Nempe e loco solitario, quem tunc inhabitasse videtur, haud procul natali vico.

k Sub finem videlicet sæculi septimi vel seq. initium.

l Quippe vir solitudinis amantissimus nunquam, seu vix unquam sua cella egressus est, ut legitur paulo post.

m Melius apud Mabilonium: Postquam in Octobris Tomus III.

prædicto cœnobio habitare cœpit, ostium cellæ ipsius egressus non fuit, nunquam a sole calefactus, nisi per fenestram etc.

n De carnium esu universim hæc habet S. Benedicti Regula cap. 43: Sed et carnium esus infirmis et omnino debilibus pro reparatione concedatur. At ubi meliorati fuerint, a carnibus more solito omnes abstineant. Vide infra lit. r.

o De balneis, tunc temporis adhiberi sæpius solitis, eadem Regula: Balnearum usus infirmis quotiens expedit. Sanis autem et maxime juvenibus tardius concedatur. Vide infra lit. r.

p Mabilonium legit: Et facta vulnera vix de loco moveri potuisset: id est, ut factis vulneribus vix de loco moveri potuisset, seu e cella alio transferri.

q Psalm. 57, v. 4.

r Alludere hæc videntur ad Regulam S. Benedicti cap. 8, ubi hæc leguntur: Quod restat, post vigiliis a fratribus, qui Psalterii vel Lectionum aliquid indigent, meditationi inseruiat: suadet hæc, uti et quæ ad litteras n et o annotati, Sanctum ex instituto Regulæ Benedictinæ Waracti vixisse.

CAPUT II.

Varia S. Pardulphi miracula.

Quidam ex rusticis vulgaribus, Gommus nomine, dum ligna ad usum ignis in silva cæderet in vetusta arbore, boletos, quos vulgo Lemigas a vocant, adhærentes reperit et collectos decrevit ad virum Dei Pardulphum deferre. Cumque concitus monasterion ad Hominem Dei properaret, Regnarico cuidam, consiliario illustrissimi viri Chunoaldi b principis, nec non et legatario præcelsi Majoris-domus, Francorum regis Caroli c, in via obiavit, sciscitatusque ab eo, cui has deferret lemigas, confessus est dicens, quod ad virum Dei Pardulphum deferret, qui nihil carniæ, nec volatiliæ edebat. Sed prædictus Regnaricus temerario ausu easdem lemigas de manu hominis usurpavit, pueroque suo præcepit, ut, cum hora vescendi venisset, eas ad comedendum diligenter præpararet.

41 Cum autem hora prandii ante eum fuissent allatæ, mox ex eisdem lemigis in ore suo posuit: sed factum est, ut neque gutture, neque ore projicere valeret, adeoque anxiretur ut guttur ejus et caput tumesceret. Tunc unus ex pueris ait, quod pro lemigis, quas homo ad Virum Dei deferrebat, hoc malum pateretur. Tunc Regnaricus equum suum, in quo sedere consueverat, magna celeritate sterni et ornari præcepit, et per eum unum ex famulis suis ad famulum Dei Pardulphum direxit, et ita præcepit, ut prostratus ejus pedes deoscularetur, veniam deprecatus, ut culpam, quam in eo commiserat, relaxaret, ac pro eo Dei misericordiam exoraret: cumque idem puer ante virum Dei Pardulphum adstitisset et cuncta retulisset, Vir quoque Domini hilarissimo vultu et quasi subridens ait: Oh fili! semper contraria impiis præcepta justitiæ: illi autem, ut Dominus dixit, non evadent laqueos justæ vindictæ: nos, etsi in magnis tribulationibus positi sumus, tamen a

AUCTORE
ANONYMO.

* De vita ex usu
fungorum
* al. Gominus

a

b

c

F
periclitanti
subvenit,

AUCTORE
ANONYMO.

Conditore nostro Deo non omnino sumus de-
specti. Vos vero quomodo erogabitis propria,
qui rapitis aliena? Et continuo nullas moras
agens oratorium ingressus, pro eo Domini mi-
sericordiam diutissime exoravit, oleumque be-
nedictum et aquam suis ei manibus dedit. Cum
autem homo ad Regnaricum reversus fuisset,
et oleo sancto eum unxisset, aquamve in ore
posuisset, prædictæ lemigæ cum magno stre-
pitu ingentique dolore per os ejus rediere, et
ita sanus factus est: rursusque multis diebus
crebro ad Virum Dei veniens gratias agebat,
confitendo peccata sua, Domino Deo laudesque
dabat *d*.

d
claudio gres-
sum

12 Aliud quoque fertur miraculum, quod
per eum Dominus operatus est ad laudem sui.
Dum quadam die solus sine fratribus resideret,
claudus quidam, Marcellus nomine, qui ab utero
matris suæ calcaneos hærentes renibus habebat,
nec aliter nisi cum scabellis gradiebatur, ad eum
veniens rogare cœpit, ut pro restauratione sui
gressus Dominum exoraret. Tunc Vir Dei res-
pondens ait: Oh nate! ista virtus apud B. Pet-
rum Apostolum fuit, quando ad portam templi
claudum invenit, qui ab eo stipendia vivendi
postulabat, cui beatissimus Petrus respondens
ait: « Argentum et aurum non est mihi: quod
» autem habeo, hoc tibi do. In nomine Jesu
» Christi surge et ambula *e*. » O quale miracu-
lum! dum victum corporalem quæreret, stabili-
tatem pedum recipit ab Apostolo sancto. Nos
vero, filii, inusitatum habemus istud miracu-
lum; sed tamen recordamur, quod Dominus
discipulis suis est pollicitus, dicens: « Si ha-
» bueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis
» monti huic, transi hinc, et transibit, et nihil
» impossibile erit vobis *f*. » Tu autem, fili, ad-
quiesce consilio meo, vade ad fontem meum,
quem ego construere rogavi, et nudatum corpus
tuum ex ea aqua ablue, et dein ex aqua bene-
dicta totum corpus tuum lini, et in eadem nocte
in oratorio, quod est in honore sancti ac bea-
tissimi martyris Silvani, juxta eundem fontem
positus, vigila, et nos cum fratribus pro resta-
uratione gressuum tuorum Domini misericor-
diam exorabimus.

f
tribuit, dæ-
moniacos li-
berat,

* al. Blando-
lenus

* al. Godolai-
cus et Godo
g

13 Cum ita factum esset, et idem claudus
intempesta nocte vigilaret, paulum gravatus a
somno, obdormivit, et mox vocem vehemen-
tem, quam poterat, emittens, et sursum sese
erigens, gradus, ubi fratres ad psallendum stare
conseverant, manibus amplexatus est. Tunc
presbyter, custos cellulæ ejus, Laudolenus *
nomine, evigilans, aperto ostio oratorii, ingres-
sus, diligenter inquirebat, quidnam evenisset;
ad quem prædictus Marcellus respondens dixit,
quod vir Dei Pardulphus eum per humeros suos
complexatus sit, et sursum eum elevarit. Tum
presbyter prosternens se in oratione cum la-
chrymis glorificabat memoriam Domini Salva-
toris nostri Jesu Christi, qui talia per servum
suum Pardulphum operari dignatus est, et ita
sospes factus Marcellus in crastinum, relictis
scabellis, propriis gressibus ad Virum Dei per-
venit. Wodolaiicus * faber ex Lemovica civi-
tate *g*, arreptus a dæmonio, vinctus catenis
collum et brachia, cum duobus ductoribus, uno
trahendo præcedente, et altero retro trahente,
Pardulpho est præsentatus, qui, quemcumque
apprehendere poterat, aut manibus aut dentibus
crudeliter sauciabat aut laniabat. Cum vero ad
Hominem Dei fuisset adductus, multis conviciis

et increpationibus exprobrabat, dicens latronem. D
falsatorem, impostorem. Tum Vir Dei, omnia
patienter ferens, cibum et potum ei dare præ-
cepit; mox oratorium ingressus pro eo Domi-
num exoravit, et per aliquot dies secum fecit
demorari, et ita sanum factum, unde venerat,
remisit. Alii quidam duo, Centulus et Benedi-
ctus, dæmonibus repleti ad eum perducti sunt,
quos suis orationibus similiter ab obsessantibus
dæmonibus Vir Dei liberavit.

14 Demolenus * quidam nomine ex Wasco-
nia *h* lumen oculorum amiserat, et vacuitate
gutturis in tantum gravabatur, ut, nisi ad aurem
alicujus os suum applicaret, nihil, quod loque-
retur, intelligere quispiam posset. Protinus,
cum ad eum perductus est, et lumen oculorum
recepit, et lingua ejus loquendi recuperavit
officium. Aliud non tacebo, quod per illum Do-
minus ostendit miraculum. Paralyticus quidam
per quinquennium jacuerat in porticu S. Martini,
Turonensis *i* episcopi, qui nec manus ad os
ducere poterat, nec in aliud latus declinare.
Ad eum vox in somnis facta est dicens: Surge
et citius propera ad virum Dei Pardulphum, et
per eum tibi Dominus reddet sanitatem. Cum
semel et tertio revelatum ei fuisset, uni ex mo-
nachis monasterii istius omnia indicavit: præfa-
tus vero monachus domno Audelando *k* abbati
omnia retulit, quæ per visum paralyticus vide-
rat. Venerabilis autem abbas asellum ei dare
præcepit, duosque famulos in comitatu ire jus-
sit, qui eum ad Virum Dei Pardulphum addu-
cerent, et, cum ad eum pervenisset, signum
Crucis super eum imposuit, atque intra paucos
dies sanus est factus, et, unde venerat, remeavit.

15 Alio autem tempore cum Ismaelitarum
gens *l* urbem Pictaviensem *m* fuisset ingressa,
et præcelsus Major-domus Carolus, Francorum
comes, ad debellandum eos venisset, factoque
prælio, hostes prosternens, spolia caperet et
captivos revocaret, quamplures ex eadem Ismae-
litarum gente fugam arripuerunt, et, per quæ loca
revertebantur, quemcumque hominem Chris-
tianum invenissent, trucidabant, et, ubicumque
monasteria aut loca sancta obvassent, igne con-
cremabant *n*. Sicque divulgatum est, quod ad
monasterion viri Dei Pardulphi properarent.
Cumque hoc famulo Dei nunciatum fuisset, fra-
tribus dixit: Filii, si venerint ad januas mona-
sterii, cibum et potum eis præbete, quia ex itinere
fatigati sunt. Quid putas? Qua charitate erat igni-
tus, qui paganis obbellatoribus epulas præparare
nitebatur? Tum fratres monasterii, qui ei undique
assistebant vel ministrabant, plastrum præpara-
tum et opertum velis *, et eum ad eremi loca
perducerent, ne a gente nefandissima pericli-
taretur: sed Vir Dei Spiritu Sancto armatus,
nullatenus petitioni eorum consentiens, dixit,
numquam se ex eodem loco egressurum usque
ad finem vitæ suæ. Tunc omnes fratres, qui
tunc aderant, fugam arripuerunt; sed Vir Dei
solus hic remansit intrepidus, et unus famulus
ceteris audacior *p*, Euphrasius nomine, occul-
tatus remansit, ut finem ejus videre posset: et
cum jam ad portam monasterii cominus appro-
pinquarent, prædictus Euphrasius ad Virum Dei
cucurrit dicens: Pater, desine ab oratione, quia
jam ad monasterii portam appropinquant. Tum
Vir Dei, non suæ mortis discrimen metuens,
sed cænobii sui sollicitudinem gerens, continuo
in oratione prostratus Dominum exoravit, di-
cens: Contere eos, Domine, et dissipa gen-
tem

cæcitate et
gutturis labo-
rantem, item
paralyticum
sanat,
* al. Domoli-
nus.

h
* al. raucitate

i

E

k

precibus a
monasterio
suo ruinam
avertit:
l m

n

F

o

* suppl: ad-
duxerunt

p

A tem bella volentem, et non sinas hodie januas istius monasterii ingredi. Repente omnes in unum cuneum congregati et conglobati et nimio terrore et cœcitate concussi ad invicem linguis colloquentes diutissime steterunt, et iter, quod cœperant, perrexerunt. Sicque Famulus Dei remansit orans, intrepidus atque securus.

aqua abs illo benedicta, male negata, perditur; aliena rapientis equo

g

46 Sobolenus quidam nomine ex territorio Arvernico q ad eum veniens ampullam aquæ ab eo plenam, signo Crucis roboratam, retulit, ut eam pro salute sua suorumque domesticorum vel ægrotantium semper haberet, quam supra lectulum suum, ubi quiescebat, appendit. Quadam vero die ægrotantes ad eum venientes rogare cœperunt, ut pro charitatis gratia ex eadem aqua ad potandum vel ad liniendum paululum pro reparatione corporis daret. Sed præfatus homo renuens petitionem eorum nihil eis donavit: altera vero die ad stratum suum veniens os ampullæ in pariete pendens reperit, ampullamque effusam in strato suo, et qui dare ægrotantibus neglexit, ad suum opus ex ipsa aqua nihil habere potuit, et continuo pavens cum magna reverentia et timore ampullam vacuum ad Virum Dei defert, veniam poscens, ut culpam, quam admiserat, relaxaret r. Arnulphus quidam juvenis, illustris viri Chunoaldi s, principis affinis, annonam cuidam viduæ tollens ante caballum suum posuit ad comedendum. At illa proclamans dicebat, quod ancilla viri Dei Pardulphi esset, et nihil alimenti anni præsentis amplius haberet. Tunc idem Arnulphus, nihil veritus, ejus annonam indiscrete abstulit, et ante equum suum posuit.

r

s

luzatos oculos suum reponit in locum, extendit precibus trahem,

47 Cum vero foras domum esset egressus, oculi caballi ipsius egressi a capite in fronte suspensi pendebant. Sed et ipse Arnulphus invenit reversus annonam intactam ante suum equum, et oculos prominentes a capite suspensos. Tum magna reverentia et pavore eundem caballum exutum oculis ad Virum Dei pertrahens, et confitendo peccata sua, omnia Famulo Dei retulit, quæ gesta erant. Sed beatus vir Dei Pardulphus fratribus, qui cum eo erant, præcepit, ut oculos caballi, unde egressi fuerant, remitterent, et aqua benedicta linitos desuper ligaminibus astringerent. Die crastina pristinum lumen oculorum refulsit et prædicto viro, cui fuerat, sanum reddidit, et culpam, quam in eum admiserat, remisit. Lifrannus, præpositus prædicti monasterii, decrevit, ut in basilica B. Albini t confessoris, ubi postea corpus sancti viri Pardulphi jacet humatum, gradus faceret, et mensurato loco basilicæ ipsius, cum carpentariis in silvam perrexit, aptatur trabs, et plaustro imposita ad monasterium perducitur, quam iterum mensurantes pedem et dimidium mensura hominis breviorer reperere. Hinc Præpositus, iracundiæ furore succensus, eisdem carpentariis disciplinam u corporis imponi jussit: tunc unus ex ipsis, pavore perterritus, ad Virum Dei fugitans, et flexis poplitibus ad pedes ejus provolutus, gestam rem indicavit. Ille coram se Præpositum venire præcepit, dixitque illi: Fili, noli irasci, neque iram perficias, quia ira non est mater virtutum, et nihil mali geras his pauperibus; sed expecta hanc noctem: crastina autem die aut aliam in silva præcidere faciam, aut ipsam diligenter reficere. Post hæc verba, crastino diluculo trabem iterum mensurantes, pede uno et dimidio longior, quam vel oportebat, apparuit abbrevianda: quod autem inde præci-

t

u

sum est, hodieque ad testimonium rei in hac basilica videtur adpensum: unde febribus aut dentium dolore vexati frustra excidentes optimam fieri adhibent medelam doloribus.

AUCTORE ANONYMO.

48 Aunarius gravi dentium dolore pressus ad eum venit, qui locum doloris ejus manibus contingens et salivam ex ore suo spuens præcepit, ut digitum suum intingeret, et eo doloris loca liniret: sed prædictus Aunarius, superbia tumidus, fastidioso motu de sua palma latenter salivam jacit. At, cum per portam monasterii progrediretur, caballus ejus in terram cadendo ruit, eumque præcipitavit, coxa ejus minutissime fracta, aliorum manibus ad hospitium deportatus prope annum ægrotavit, et vix ad sanitatem pervenit, contemptus sui poenam luens gravissimam. Hujus sancti Viri aliud fertur miraculum, quod per eum divina est operata Clementia, et multi supersunt, qui viderunt x. Homo quidam ex territorio Biturico y, Leodulphus nomine, ad Virum Dei deveniens poscit, ut filium e sacro baptismatis fonte susciperet, cui Famulus Dei adquevit, levatumque infantem, albis indutum, deosculatus, genitori nutriendum commendavit. Ejus autem pueri cunæ, nullo versante, agitari sponte visæ sunt, et post ejus obitum in domo suspensæ. Cum autem moderno tempore Francorum cohortes prædictam urbem depopulassent, et omnes domos igni cremassent z, domum, in qua erant cunæ suspensæ, nullatenus cremare, vel quidquam ex ea valuerunt exurere.

punitur dictis ejus non obtemperans, et cujusdam domum incendio liberat.

x

y

E

z

ANNOTATA.

a Fungi genus.

b Alias Hunaldus et Hunoldus dictus est. Fuit Eudonis, Aquitanicæ ducis, filius; extincto patre, a Carolo Martello Aquitanicæ ducatum accepit, anno 756. Vide num. 23 Comment. præv.

c Videlicet Martelli, de quo lit. proxime superiori; qui Theodorici Kalensis, anno 737 defuncti, Major-domus fuit.

d Contigis id miraculum sub annum 736. Vide num. 23 jam citatum.

e Act. 3, v. 6.

f Matth. 17, v. 19.

g Vide Annotata in cap. 4, lit. f.

F

h Gallicæ regio inter Oceanum Aquitanicum, Garumnam fluvium, et montes Pyrenæos sita, Gallicæ la Gascogne.

i Cæsarodunum Turonum civitas Gallicæ archiepiscopalis est ad Ligerim fluvium, cujus episcopus S. Martinus colitur 11 Novembris.

k Vide dicta de hoc abbate S. Martini Turonensis num. 24, 25 et 54 Comment. præv.

l Saracenos intellige.

m Civitas Gallicæ est, cognominis provincicæ caput et episcopalis sub archiepiscopatu Burdegalensi. Cadurcensem civitatem, urbem Gallicæ, provincicæ Cadurcensis præcipuam, hic notat Vita brevior a Mabillonio laudata. Esto, Cadurcum tunc etiam Saraceni cœperint; Pictavium hic retinendum videtur, in cujus vicinia Carolus Martellus Saracenos fudit.

n Famosum hoc prælium Caroli Martelli cum Saracenis Pictavium inter et Turonensem civitatem mense Octobri, die Sabbathi, gestum est anno 752. Vide num. 27 Comment. præv.

o Saraceni, qui, devicta Hispania, Gallias ex ea deinde invasere, Mahometani erant, non pagani; paganos tamen S. Pardulphi Vitæ scriptor nominavit

AUCTORE
ANONYMO.

nominavit vel ob impiam doctrinam, vel gentis barbariem, vel denique quia non pauci pagani, qui antiquis suis ritibus adhuc adhaerebant, illis admixti erant.

p Apud Mabillonium minus apte legitur : deterior.

q Galliae provincia (l'Auvergne) inter Lemoices, Boios, Ruthenos et Gabalos.

r Quid ni haec fieri poterint citra miraculum?

s Vide lit. b hic.

t An Andegavensis episcopi? Vide num. 56 Comment. praevii.

u En disciplinae vocabulum pro corporis flagellatione usurpatum : quod tamen aliter exprimitur in codice Compendiensi : « Caepit (Lifra) minus » carpentario vehementer minari : tunc » unus etc. » Mabillonius. Codici Compendiensi consonat apographum nostrum Suessionense. Ceterum eodem sensu vox ista accipitur in Legibus Longobardorum apud Baluzium in Capitularibus Regum Francorum tom. 1, col. 549 et alibi, ut apud Cangium videre est.

x Hinc habes Vitae auctorem S. Pardulpho supparem fuisse; quippe, cujus aetate, multi adhuc B superstitēs erant, qui eunas, de quibus anonymus paulo infra, infantis, a S. Pardulpho e sacro fonte suscepti, sponte moveri viderant.

y Biturix (Bourges) Galliae Aquitanicae civitas archiepiscopalis est. Alias legitur : Turonico, ut inquit Mabillonius.

z Contigit ea res probabilis anno 742. Vide num. 29 et binos seqq.

CAPUT III.

S. Pardulphi obitus.

Post septem
dierum mor-
bum

De miraculis beati Viri scribendo pauca perstrinximus : nunc de ejus transitu, prout Dominus per intercessionem ejus dederit, dignum est, ut aliquid dicamus. Beatus igitur Pardulphus, cum jam fere aetatis suae octoginta ageret annos, ea tempestate, qua praecelsus atque C illuster Major-domus Carolus regeret Franciam, a illuster quoque vir Chunoaldus a regeret Aquitaniam per permissum Caroli, Vir Dei canitiei splendore candidus, vultu angelico decorus, a bono opere nullo onere fatigatus, nulla gravitudine piger, nulla aetate ferus, nulla coecitate offensus, Dominum incessabiliter deprecabatur, ut vitae hujus cursum misericorditer finire, animamque suam cum praedestinatīs ad gloriam dignaretur collocare : mox dolore membrorum contactus ad lectum rediit, septemque dierum spatio carnis afflictionem ferens : adveniente autem die Dominica b, defectum corporis vicinamque mortem assignans, paululum obdormivit. Cumque a somno evigilasset, ait ad fratres, qui ei undique administrantes adsistebant : Cujus tubam vociferantem ad portam monasterii hac hora audivi? At illi cogitantes, quod sensu cogitandi caruisset, respondentes dixerunt : Oh sancte Pater! quid loqueris talia? Numquam te verba insana aut frustra loquentem audivimus : at ille respondens ait : Non insano : sed illam tubam, quam praecelarus vir Eudo ad significandum praelium tubare consuevit, vociferantem audivi. Quod illi audientes

patenter intellexerunt, quod sane chorus angelorum ejus animam esset suscepturus, atque ad aethera caelorum portaturus, dicente B. Paulo : Quoniam Dominus in jussu et in voce archangeli et in tuba Dei descendet de caelo.

20 Presbyter vero quidam, Scopilius * nomine, dum haec agerentur, in altera domo caligas ejus, quas idem beatus Vir operatus fuerat, suis pedibus lachrymabiliter dolendo et durissimis seipsum affligendo lamentis, nitebatur imponere. Tum Vir Dei voce, qua poterat, ait : Filii, quis est, qui caligas meas contingit, vel pedibus suis imponit? Fratres vero requirentes eas, in altera domo invenerunt praefatum presbyterum desuper lamentantem et turbam monasterii cum eo. Vespertinis autem horis jam transactis, multi circa lectum ejus flentes circumstantes dicentes : Eheu, grex derelictus! Quis nos a vipereis morsibus abstrahere poterit? Aut quis de saevientibus luporum dentibus liberare? Cur nos, Pater bone, derelinquis? Vel ubi jam ultra quaeremus tam angelicam doctrinam, aut quale pro te responsum dabimus, et quem respiciemus in loco basilicae, ubi stare consueveras? At ille vix, et ut poterat loqui, divinis exhortatus et consolans eos sermonibus, ait : Viriliter agite et confortetur cor vestrum et expectate Dominum. Ad eum accedite et illuminamini et facies vestrae non confundentur. Nihil vobis deerit, si timueritis Dominum, et non privabit bonis ambulantes in innocentia, ut merito aliquando audiat desiderabilem illam vocem Domini : « Venite, benedicti Patris mei, » percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi etc. »

21 Et cum haec loqueretur, flentibus populis, angelis gaudentibus, sancta illa anima carne soluta est. Eadem vero hora Theodenus, ejus discipulus, voces psallentium in caelo audivit, et concitus ad Virum Dei veniens, jam mortuum eum invenit, quem vivum paulo ante reliquerat. Tunc cum ingenti dolore erumpens in lachrymas aiebat : Vae nobis miseris et omni paene consolatione destitutis! Heu Pater! Quis non absentiam tuam dolere possit, cum tuarum virtutum bona in memoriam reduxerit? Oh nobilis Christi Confessor! quam suavis et dulcis, justus et pius, omni bono opere perfectus atque praecelarus, et qui semper sine defectu aut crimine ad caelestia anhelare consueveras, nunc immaculato spiritu angelorum caetibus admixtus, jam cum Christo regnas sine fine victurus. Postquam vero corpus ejus multitudo fidelium summa cum diligentia, ut mos est, ad sepeliendum eum tradidit, quidam vir; Berthicus * nomine, pessima rabie vexatus, ad ejus tumulum reverenter accessit. Tunc haec contuentes fideles, qui aderant, viri atque devoti, et miseriam illius compatientes insaniam, vehementer ingemuerunt dolentes; cumque omnes pro eo ad Dominum effusas preces fecissent, mox sanus effectus, divina largiente clementia, cunctis gaudentibus, propriam ad domum remeavit : auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui cum aeterno Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat Deus per infinita secula saeculorum. Amen.

ANNOTATA.

inter suorum
lacrymas
* al. Scubilius

E

c
moritur, et
accinentibus
angelis, ce-
lum petit.

F

* al. Berthe-
ricus

A ANNOTATA.

a Mortuus est Carolus anno 741. Chunoaldus Aquitanie ducatum acceperat anno 736: igitur intra binos illos annos obiit S. Pardulphus.

b Adde ex communi sententia diem obitus fuisse sextum Octobris; obiit S. Pardulphus anno 737, non 743, ut Coitius contendit. Vide num 32 et seqq. Comment. prævii.

c Matth. 25, v. 34.

AUCTORE ANONYMO.

DE S. EPIPHANIA VIRGINE

SANCTIMONIALI

TICINI IN INSUBRIA.

SYLLOGE.

J. B.

Sanctæ Virginis apud martyrologos memoria, elogium et hujus discussio.

B

FORTE SUB ANN. DCCXCV. S. Epiphania, in Ticinensi monasterio S. Mariæ Venationum

Sanctam Epiphaniam, virginem Deo sacram, vitæ sanctimonia et religiosa humilitate, quam regis, ut volunt, natalibus illustriorem hoc die, ex Ferrarii Catalogo utroque Sanctorum, ex Jacobi Guallæ lib. v, cap. 23 Sanctuarii seu Historiæ Ticinensis, ex Stephani Breventani Historia de Rebus Ticinensibus lib. iii, cap. 23, ex Buccelini Menologio Benedictino pag. 692, denique ex Romualdi a S. Maria Papia Sacra parte ii, pag. 150 fide, quorum consensione unanimi hoc die Ticini Virgo sancta colitur, inserimus Operi nostro. Velus Ticini Benedictinarum virginum monasterium est, S. Mariæ Venationum appellatum, jam inde a regum Langobardorum, qui sedem regiam Ticini aliquando constituerunt, tempore exstructum, in loco, tum temporis suburbano et regis Venationibus, unde nomen traxit, celebri. Id S. Epiphania fertur olim incoluisse, ac virtutibus prodigiisque illustrasse, et corporis sui exuvias ad nostram usque memoriam honorasse ditasseque. Fertur idem monasterium sub annum 750 condidisse Rachis, seu Rachisius, Langobardorum rex et sanctæ Virginis pater, priusquam, regia dignitate contempta abjectaque, Casini monachum induit: verum de his pluribus infra. Interim vero, si quis plura hoc de monasterio scire desideret, Romualdum supra laudatum, part. i, pag. 31 et 2 seqq. consulat, ubi de illo plura reperiet.

sanctimoniam olim virginem, paucis hodie memorant martyrologi recentiores;

2 Porro S. Epiphania, ut hoc in monasterio cultum annuum ex auctoribus supra laudatis habet; ita ejusdem cultus alio propagatus non videtur; cum ne Ticinensis quidem ecclesiæ Tabulis illius nomen adscriptum esse, Ferrarius dicat in Catalogo Sanctorum Italiæ ad diem 6 Octobris in Annotatis. Nemo itaque mirabitur, paucis dumtaxat, iisque recentioribus martyrologis S. Epiphaniam memorari. Paucis illius meminit Menardus: Papiæ, inquit, in monasterio S. Mariæ, quod apud Cæcias dicitur, festivitas S. Epiphaniæ virginis, filiae S. Rachisii, Longobardorum regis. Paulo fusius de illa agunt Ferrarius et Buccelinus: sed horum verba prætereo, quod nihil contineant, quod in prolixiori Sanctæ elogio, quod illi ad diem 6 Octobris in Hagiologio suo

Romualdus texuit, non reperiat. Hausit id Romualdus tum ex auctoribus variis, tum ex veteri Ms. monasterii S. Mariæ Venationum de Vita S. Epiphaniæ, tum ex Miraculorum ejus Processu. Dolemus, nec Vitam illam S. Epiphaniæ, nec Processum miraculorum ejus ad manus nostras pervenisse; nec quidquam de utroque ætate Romualdum determinati certique scripsisse: Vitam, tamen, si eadem habet, quæ ex Romualdo infra attingemus, non admodum antiquam esse, ex infra dicendis apparebit. Romualdi de S. Epiphania elogium, quod unum instar omnium, quæ vidi, huc transcribitur, et Actorum speciem quamdam præ se fert, sic habet.

3 Epiphania, quæ * et Retrudis virgo Ticinensis, patre Flavio Rachisio, Longobardorum rege, et Thesia matre genita, optimam sortita indolem, vel in ipsis tenerioribus annis, non obscuro futuræ sanctitatis jubare fulsit. Vix decennis, sæculi exosa illecebras, in arcano cordis virginitatem suam uni Christo dicandam proposuit, quem, tamquam verum animi sponsum, sincero prosequatur amore. Itaque, cum Rachisius, Zacharia Pontifice hortante, regno, quod sex et ultra annis obtinuerat, renuntiasset, summo sese Numini dicaturus, idem, quod ille principibus, in monachum attonsus, et uxor Thesia regalibus matronis, Epiphania item cum alia sorore Petruide virginibus religiosæ amplectendæ perfectionis illustre præbuit exemplum.

sed prolixius illi, * quæ

4 Antequam autem sacro clauderetur ascetorio, ut ei mundi nequitia clarius appareret, violatæ honestatis falso apud patrem a regalis aulæ adolescentula invidia accusata, irascentis furorem non sine miraculo declinavit Epiphania. Siquidem, re divinitus in somnis cognita, cum ante Crucifixi effigiem eidem causam suam commendaret, et Rachisius, clam, quid in Filia conclavi, cum altero colloquens, ageretur, audiret, agnita illius innocentia, ex accusatricis ore, inibi ab ipsa calumniæ veniam exorantis, ream obruncaturus feminam irruens, feralem ictum reparante Epiphania, et miraculose ex Crucifixi ore schedula decedente, sic inscripta: « Dimitte, et dimittetur tibi » necum incolumem, sed et a crimine absolutam dimisit.

et ex variis scriptoribus petitum

3 Fratre